

<https://doi.org/10.15407/rksu.37.204>

УДК 069:027:363.69

Людмила Дем'янюк, кандидат історичних наук,
старша наукова співробітниця відділу міжнародної інформації
та зарубіжних зв'язків, Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)

ORCID: 0000-0003-4242-8390

E-mail: demianiuk@nbuv.gov.ua

Олена Симоненко, кандидат політичних наук,
старша наукова співробітниця аналітично-прогностичного відділу
Національної юридичної бібліотеки, Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського (Київ, Україна)

ORCID: 0000-0002-8698-9280

E-mail: ellena.wwws@gmail.com

ВНЕСОК МІЖНАРОДНИХ АРХІВНИХ, БІБЛІОТЕЧНИХ ТА МУЗЕЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (ICA, ICOM, ICOMOS, IFLA) У ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Мета роботи. Дослідити глобальні ініціативи провідних міжнародних організацій зі збереження та захисту культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій, здійснити аналіз їхніх офіційних заяв щодо військової агресії РФ та розкрити внесок цих організацій у захист культурних цінностей України, оцінити ефективність застосованих заходів і рівень результативності міжнародної співпраці у сфері збереження культурної спадщини. **Методологія дослідження** ґрунтується на системному та порівняльному аналізі, що дає змогу виявити основні тенденції й закономірності діяльності міжнародних організацій у сфері збереження культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій. Застосовано емпірико-теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення), принцип наукової об'єктивності, а також методи контент-аналізу та моніторингу офіційних інформаційних ресурсів. **Нау-**

Цитування: Дем'янюк Л., Симоненко О. Внесок міжнародних архівних, бібліотечних та музейних організацій (ICA, ICOM, ICOMOS, IFLA) у збереження та захист культурної спадщини України. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2025. № 2 (37). С. 204—228. <https://doi.org/10.15407/rksu.37.204>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

кова новизна. Вперше здійснено комплексний аналіз глобальних ініціатив ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA у сфері збереження культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій, що дозволило систематизувати стратегічні підходи, механізми реагування та ефективність упроваджених заходів. Висвітлено їхній внесок у захист культурних цінностей України в умовах військової агресії РФ та розкрито зміст їхніх офіційних заяв, які формують міжнародний дискурс щодо руйнування та охорони культурної спадщини в Україні. **Висновки.** Дослідження підтверджує визначальну роль ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA у формуванні стратегій та механізмів збереження світової культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій. Визначено ключові чинники ефективності цих ініціатив, зокрема: розроблення міжнародних стандартів, рекомендацій та протоколів охорони культурних цінностей у кризових умовах; надання технічної, фінансової та інформаційної підтримки; реалізація освітніх програм з підготовки фахівців у сфері збереження культурної спадщини. Аналіз офіційних заяв зазначених організацій засвідчує їхню солідарність та активну участь у захисті культурної спадщини України. Відзначено, що досвід, який Україна набуває в умовах воєнних реалій, має особливе значення для переосмислення та вдосконалення глобальних стратегій зі збереження культурної спадщини.

Ключові слова: культурна спадщина, культурні цінності, надзвичайні ситуації, міжнародні організації, ICA, ICOM, ICOMOS, IFLA.

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження діяльності провідних міжнародних організацій (далі — МО), зокрема ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA, у сфері збереження культурної спадщини (далі — КС) в умовах надзвичайних ситуацій зумовлена зростаючими загрозами для культурних цінностей (далі — КЦ) унаслідок глобальних змін та кризових явищ, що спостерігаються в сучасному світі. Збільшення частоти та масштабів військових конфліктів, природних катаклізмів і техногенних катастроф посилює потребу в міжнародній співпраці, координації зусиль і обміні досвідом. Аналіз глобальних ініціатив МО, включаючи їхній внесок у захист КЦ України, особливо актуалізується в умовах російської агресії, яка визначається «екзистенційною загрозою українському народу» [7, с. 4].

КС є фундаментальним складником національної ідентичності, відображаючи історичний досвід, цінності та світогляд суспільства, відіграє ключову роль у формуванні соціальної згуртованості, збереженні культурної самобутності та спадковості культурних традицій. У сучасному глобалізованому світі КС виступає потужним об'єднавчим чинником, що сприяє міжкультурному діалогу, зміцненню міжнародного співробітництва та гармонійному розвитку суспільства.

Діяльність МО у сфері збереження КС тісно переплітається з роботою бібліотек, які відіграють фундаментальну роль у забезпеченні доступу до культурних ресурсів. Як інституції, що акумулюють, систематизують і популяризують документальну спадщину, бібліотеки володіють потужним досвідом у збереженні документальних пам'яток, розробленні стратегій їхньої охорони та здійснюють суттєвий вплив на вироблення міжнародних

стандартів щодо КС з урахуванням національної специфіки. Бібліотекознавчі дослідження даної проблематики формують науково-методологічне підґрунтя для розроблення ефективних стратегій зі збереження КС та забезпечення довготривалого доступу до культурних надбань, забезпечуючи їхню спадковість. Важливим аспектом у даному контексті є вивчення міжінституційних партнерств, зокрема між бібліотеками, архівами, музеями та МО, задля створення комплексних програм збереження та популяризації КС, що відповідають викликам цифрової трансформації та глобалізації інформаційного середовища.

Дослідження розширює науково-теоретичне розуміння ролі міжнародного співтовариства у збереженні КС в умовах глобальних криз та збройних конфліктів, дозволяє оцінити рівень міжнародної підтримки, простежити ефективність реалізованих заходів, виявити синергію та наявні прогалини в координації зусиль.

Аналіз досліджень і публікацій засвідчує, що проблематика з питань культурної спадщини є актуальною в науковому дискурсі, зокрема в контексті розроблення ефективних механізмів збереження та популяризації в умовах сучасних викликів. Особливості збереження культурної спадщини висвітлено у працях Л. Дубровіної [3], Ю. Калініної-Симончук [3], Ю. Ковтанюка [6] та ін.

Оцінку загальних проблем законодавства у сфері охорони КС, а також вивчення питання діяльності міжнародних організацій відображено в роботах: В. Акуленко [1], Т. Катаргіна [4], А. Ковальчук [5], Т. Мазур [8], О. Надірова [9], Л. Прокопенко [11], О. Симоненко [13] та ін.

Серед зарубіжних дослідників слід виокремити праці: Е. Дадсон (E. Dadson) [17]; М. Косцєєв (M. Koscieljew) [27]; Г. Метьюс (G. Matthews), Г. Ноулз (G. Knowles), І. Сміт (Y. Smith) [30].

Окрім наукових праць, джерельна база з проблематики збереження культурної спадщини в надзвичайних ситуаціях охоплює сукупність інших видів джерел, зокрема нормативні документи, офіційні заяви та протоколи щодо її охорони [13; 21; 23; 25; 33; 36; 37].

Високо оцінюючи внесок учених, зауважимо, що в українській науковій літературі недостатньо представлені комплексні дослідження, присвячені охороні культурної спадщини в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема в аспекті аналізу глобальних ініціатив ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA, а також шляхів інтеграції їхнього досвіду в Україні, враховуючи сучасні реалії нашої держави.

Мета. Дослідити глобальні ініціативи збереження культурної спадщини, реалізовані міжнародними організаціями ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA, проаналізувати їхній внесок у захист культурних цінностей України в умовах російсько-української війни, а також оцінити ефективність застосованих механізмів міжнародної підтримки.

Виклад основного матеріалу. Збереження КС в умовах надзвичайних ситуацій набуває критичного значення в сучасному світі, де спостерігається зростання інтенсивності та частоти деструктивних явищ, зокрема природних катастроф, збройних конфліктів, екологічних катаклізмів та інших загроз, що несуть ризик безповоротної втрати КЦ. У цьому контексті особливою роль відіграє діяльність МО, яка спрямована на координацію зусиль у сфері охорони КС, формування ефективної політики міжнародного співробітництва та розроблення адаптивних механізмів реагування на кризові ситуації. МО здійснюють аналітичний моніторинг загроз, розробляють нормативно-правові документи, що регулюють питання збереження КС у надзвичайних умовах, а також реалізують спеціальні проекти та програми, спрямовані на документування, захист, евакуацію та відновлення об'єктів КС. Інтеграція міжнародних стандартів, вироблених на основі глобального досвіду, та адаптація найкращих практик до національного рівня в межах кожної країни є важливими елементами забезпечення ефективного функціонування системи охорони КС в умовах сучасних викликів.

При виникненні надзвичайних ситуацій особливої значущості набуває діяльність МО, які формують комплексні глобальні механізми збереження КЦ, забезпечують координацію міжнародних ініціатив, спрямованих на охорону КС, розробляють уніфіковані стандарти її збереження, впроваджують інноваційні підходи до реставрації та відновлення, а також сприяють розвитку методологічної бази для ефективного управління культурними ресурсами в умовах кризових викликів сучасності. Одним із ключових напрямів їхньої діяльності є надання технічної та фінансової підтримки країнам, що зіткнулися з кризовими викликами у сфері КС, зокрема через збройні конфлікти та природні катаклізми. Комплексний підхід до надання допомоги охоплює як підготовку до можливих загроз, так і реагування на їхні наслідки. МО також відіграють важливу роль у розробленні універсальних правових та методичних стандартів, що сприяють адаптації найкращих світових практик до національних умов.

Зазвичай, у разі виникнення кризових ситуацій МО відображають свою позицію в офіційних заявах, спрямованих на засудження руйнування, пошкодження або знищення об'єктів КС внаслідок надзвичайних ситуацій, зокрема збройних конфліктів та політичної нестабільності. Такі заяви містять вимоги щодо дотримання міжнародних норм захисту КС, засуджують акти вандалізму, мародерства та цілеспрямованого нищення КЦ, а також акцентують увагу на необхідності консолідації міжнародних зусиль для запобігання подібним злочинам та їхнім наслідкам. У Декларації про захист архівів, бібліотек, музеїв і місць спадщини під час збройних конфліктів та політичної нестабільності (далі Декларація) від 30 травня 2024 р., прийнятій з нагоди 70-річчя Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (1954 р.), такі МО, як Міжнародна рада

архівів (ICA), Міжнародна рада музеїв (ICOM), Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) і Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (IFLA), висловили свою глибоку стурбованість та зазначили: «Ми глибоко засуджуємо загибель людей і підтверджуємо пріоритетність захисту всіх людей. Ми також засуджуємо напади та знищення музеїв, архівів, бібліотек і пам'яток, оскільки вони є важливою та унікальною частиною культури народів, які постраждали від конфлікту. ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA закликають усі сторони, залучені в конфлікт, поважати та захищати всі бібліотеки, архіви, музеї та пам'ятки» [18]. У Декларації також наголошується, що безперервне міжнародне та міжсекторальне співробітництво має важливе значення для ефективного захисту КС, адже культура є важливим елементом для відновлення та сприяння миру. Варто зазначити, що всі ініціативи ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA спрямовані на зміцнення співпраці між ключовими міжнародними та національними організаціями — учасницями процесів збереження та охорони КС задля посилення спроможності культурних установ ефективно реагувати на катастрофи, забезпечуючи документування, захист та відновлення КС.

З метою підвищення ефективності міжнародного реагування на загрози та надзвичайні ситуації в 1996 р. шляхом об'єднання цих чотирьох провідних неурядових організацій (ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA) створено Міжнародний комітет Блакитного Щита (International Committee of the Blue Shield, ICBS), на який було покладено ключові завдання з координації міжнародних ініціатив, спрямованих на захист та охорону КС, розроблення стратегій мінімізації ризиків, а також упровадження ефективних механізмів збереження КС у кризових умовах. У межах аналізу офіційних заяв МО, доцільним є розгляд позиції Блакитного Щита щодо ситуації в Україні, задекларованої Президентом організації П. Стоуном у заяві від 25 лютого 2022 р., в якій зазначається: «Блакитний Щит висловлює глибоке занепокоєння у зв'язку з ескалацією конфлікту в Україні. Усі сторони закликають дотримуватися норм міжнародного права та забезпечувати захист цивільного населення в будь-якому місці та за будь-яких обставин». Особливий акцент зроблено на зобов'язаннях усіх учасників щодо дотримання положень Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту, підписаної в Гаазі 14 травня 1954 р., та її двох протоколів — 1954 р. та, за необхідності, 1999 р. У документі організація підтверджує свою готовність сприяти всім сторонам конфлікту у справі захисту культурних цінностей України та докладати зусиль для якнайшвидшого припинення бойових дій [33].

Інша важлива заява Блакитного Щита в розрізі наукового осмислення та експертного аналізу офіційної позиції цієї МО щодо захисту КС в Україні — «Конфлікт в Україні: рік потому» («Ukraine Conflict One Year On») була оприлюднена 24 лютого 2023 р. У документі зазначено: «Оскільки через

рік після початку бойових дій конфлікт в Україні й далі руйнує життя та засоби до існування окремих осіб і сімей з усіх сторін конфлікту, широко-масштабне знищення матеріальної та нематеріальної спадщини лише посилює втрати й трагедії, спричинені війною. КС є невід'ємною частиною ідентичності суспільства, приналежності та почуття добробуту людей у всьому світі. Зв'язок громад із сакральними пам'ятками, історичними місцями, ландшафтами, артефактами, архівами, бібліотеками, танцями, музикою та іншими мистецькими починаннями допомагає будувати безпечні та згуртовані суспільства. Коли цю спадщину пошкоджують або нівелюють її значення, це руйнує не лише знання та пам'ять про минуле, але й будівельні блоки миру для майбутнього. Нас надихають зусилля людей в країні та за її межами, спрямовані на захист спадщини на тлі багатьох інших нагальних і невідкладних потреб...» [Там само]. Своїм твердженням Блакитний Щит наголошує на необхідності захисту КЦ відповідно до норм міжнародного гуманітарного права та резолюцій Ради Безпеки ООН, знову ж таки, підкреслюючи зобов'язання сторін дотримуватися положень Гаазької конвенції 1954 р. про захист КЦ у разі збройного конфлікту та її двох протоколів (1954, 1999 рр.) та звертає увагу на численні випадки руйнування КС унаслідок бойових дій, обстрілів, мародерства та незаконного вивезення цінностей. Разом з тим у заяві зазначається, що бойові дії в умовах міста створюють особливо високі ризики для цивільного населення та культурних об'єктів. У цьому контексті Блакитний Щит закликає всі сторони конфлікту дотримуватися міжнародного гуманітарного права, забезпечуючи захист цивільного населення та КС; уникати використання культурних об'єктів у військових цілях і не розміщувати військові об'єкти поблизу пам'яток; утримуватися від нападів на культурні цінності, окрім випадків крайньої військової необхідності; вжити заходів для запобігання мародерству, незаконному привласненню та вандалізму щодо культурних об'єктів. Також у заяві підкреслюється, що високий рівень використання вибухової зброї в населених пунктах створює серйозну загрозу як для цивільного населення, так і для КС. У зв'язку з цим Блакитний Щит закликає всі сторони конфлікту уникати застосування такої зброї в зонах, де розташовані історичні та культурні пам'ятки. Організація підтверджує готовність сприяти захисту КС України та надавати необхідну підтримку в межах міжнародного співробітництва для збереження історичних цінностей в умовах збройного конфлікту. Таким чином, офіційна позиція Блакитного Щита відображає принципову прихильність до безумовного дотримання норм міжнародного гуманітарного права та комплексного підходу до захисту КС в Україні, що передбачає як запобігання навмисному знищенню культурних об'єктів і недопущення їхнього використання у військових цілях, так і готовність організації забезпечувати міжнародну підтримку та сприяти збереженню КС в умовах збройного конфлікту.

У контексті глобальних ініціатив щодо захисту й збереження КС варто більш детально розглянути діяльність IFLA, значущість якої у цьому напрямі визначається здатністю формувати комплексні стратегії управління ризиками, що поєднують превентивні заходи, моніторинг загроз, оперативне реагування та довгострокові програми відновлення. Впровадження цією авторитетною МО багаторівневого підходу, що включає інтеграцію інноваційних технологій, розвиток міжнародного партнерства та залучення громадянського суспільства, сприяє підвищенню ефективності заходів із захисту КС та адаптації до сучасних глобальних викликів, а розроблення універсальних стандартів і рекомендацій, орієнтованих на збереження документальної спадщини, формує методологічне підґрунтя для впровадження узгоджених політик на національному та міжнародному рівнях. Серед вагомих досягнень IFLA в цій сфері — створення у 2015 р. Реєстру ризиків для документальної спадщини, покликаною підвищити обізнаність щодо збереження, консервації та захисту документальної спадщини в усіх форматах на глобальному рівні. Пропонований інструментарій допомагає ідентифікувати документальні колекції, які перебувають під загрозою знищення внаслідок природних або антропогенних факторів, та сприяє розробленню стратегій зниження ризиків і планування заходів збереження відповідно до Сендайської рамкової програми зі зниження ризику катастроф (Sendai Framework for Disaster Risk Reduction). Подібні ініціативи вже існують у сфері музейної та архітектурної спадщини: зокрема, ICOM розробив «The Red List» — реєстр, що класифікує археологічні об'єкти та мистецькі твори, які перебувають під загрозою, тоді як ICOMOS сприяє ідентифікації пам'ятних місць, пам'ятників і об'єктів, яким загрожує небезпека. Установи, організації та окремі особи, які володіють унікальними колекціями документальної спадщини, заохочуються реєструвати свої колекції в Реєстрі ризиків. Через Реєстр ризиків IFLA здійснює систематичний збір та аналіз даних з метою забезпечення своєчасної та ефективної підтримки в надзвичайних ситуаціях, що, своєю чергою, підвищує ймовірність збереження унікальної документальної спадщини. Конфіденційна інформація, зокрема контактні дані та геопросторові координати, є суворо обмеженою в доступі та зберігається виключно у штаб-квартирі IFLA. У разі необхідності ці дані передаються ЮНЕСКО та організаційним партнерам Міжнародного комітету Блакитного Щита, що забезпечує оперативну координацію дій у сфері охорони КС під час кризових ситуацій [31].

У заяві «Бібліотеки на варті культурної спадщини» (Libraries Safeguarding Cultural Heritage), опублікованій IFLA, підкреслюється ключова роль бібліотек у збереженні документальної спадщини в усіх її форматах, зокрема цифровому. Документальна спадщина розглядається як невід'ємна частина загальної КС людства, а забезпечення її збереження та доступу для майбутніх поколінь визначається одним із пріоритетних завдань бі-

бліотек у всьому світі [28]. Заява акцентує увагу на важливості реалізації завдання 11.4 Цілі сталого розвитку (далі — ЦСР) ООН до 2030 р., яке закликає держави-члени посилити заходи щодо захисту та збереження світової культурної і природної спадщини. У цьому контексті бібліотеки відіграють визначальну роль як інституції, що не лише зберігають документальну спадщину, а й забезпечують її доступність, сприяють підвищенню обізнаності громадськості та розробляють стратегії охорони КС в умовах сучасних викликів. IFLA наголошує на необхідності внесення бібліотек до глобальних індикаторів моніторингу виконання ЦСР, визнання документальної спадщини як невід’ємної складової світової КС та розробки конкретних програм, забезпечення фінансування для її збереження. Крім того, в заяві акцентується на важливості правових та інституційних механізмів, що сприятимуть ефективній діяльності бібліотек у сфері охорони документальної спадщини, включаючи їх інтеграцію до національних та міжнародних програм зі зменшення ризиків катастроф і відновлення КС [29].

Варто також зупинитися й на іншому концептуально значущому документі федерації — «Принципах взаємодії IFLA» (IFLA Principles of Engagement), який відіграє ключову роль у формуванні стратегії зміцнення міжнародного співробітництва у сфері збереження КС. Цей документ окреслює системні підходи та стратегічні орієнтири діяльності IFLA та її партнерських інституцій, спрямовані на забезпечення комплексного захисту КС у глобальному масштабі. Особливу увагу тут приділено рекомендаціям щодо активної участі членів федерації в заходах, пов’язаних зі збереженням КС, що охоплюють моніторинг зон підвищеного ризику, розроблення адвокаційних стратегій, спрямованих на посилення обізнаності міжнародної спільноти про важливість запобігання катастрофам, а також формування адаптивних механізмів реагування в надзвичайних ситуаціях. У документі підкреслюється необхідність інтеграції інноваційних технологій та міждисциплінарного підходу як ключових чинників ефективної реалізації заходів із захисту КС в умовах сучасних глобальних викликів. У випадку кризових подій «Принципи взаємодії IFLA» визначають низку критеріїв, за якими федерація та її члени ухвалюють рішення щодо участі в заходах з відновлення, а також встановлюють умови та рівні залученості. Зокрема, документ окреслює детальні процедури оцінки потреб, методи аналізу ситуації та фундаментальні принципи втручання у постконфліктний чи посткатастрофічний періоди. Важливим аспектом у цьому контексті є забезпечення ефективного механізму координації дій між міжнародними та національними структурами, що дозволяє своєчасно адаптувати глобальні стандарти до конкретних умов і потреб регіонів, які зазнали руйнувань. Такий підхід сприяє не лише підвищенню ефективності заходів з відновлення КС, але й забезпечує інтеграцію локальних практик у загальносвітовий контекст охорони та захисту КЦ [24].

Важливим складником діяльності IFLA є підтримка бібліотек, що зазнали руйнувань, шляхом надання гуманітарної допомоги та впровадження комплексних програм відновлення. Зокрема, після початку війни в Сирії IFLA організувала гуманітарну підтримку сирійських бібліотек, забезпечивши їх необхідним обладнанням, матеріалами та проведенням навчальних програм для персоналу з метою відновлення бібліотечно-інформаційних послуг у кризових умовах. Показовим прикладом ефективної взаємодії IFLA з іншими міжнародними структурами стала її миттєва реакція на руйнівний землетрус у Гаїті 2010 р. Уже через кілька днів після катастрофи Blue Shield створив онлайн-платформу для залучення волонтерів з усього світу, спрямовану на координацію заходів з відновлення бібліотек, архівів, музеїв, пам'ятників та історичних місць. У межах цієї ініціативи IFLA та ICA не лише спланували та профінансували участь своїх представників у місії, забезпечили інформування про створення центру порятунку пошкодженої КС, але й зорганізували практичні семінари для співробітників з питань збереження КС для Національної бібліотеки Гаїті та архіву Міністерства закордонних справ Гаїті [38]. Діяльність центру порятунку була спрямована на забезпечення належних умов для збереження пошкоджених документів та інших об'єктів КС, що мало довгострокове значення для відновлення культурно-інформаційного простору країни. Таким чином, діяльність IFLA у кризових ситуаціях відзначається не лише наданням гуманітарної допомоги, але й створенням ефективних моделей міжнародного партнерства та впровадженням стратегічних рішень для забезпечення стійкості та відновлення культурних інституцій.

IFLA не залишилась осторонь викликів, що постали перед українськими бібліотеками у зв'язку з військовою агресією РФ. Федерація відіграє важливу роль у наданні підтримки українським бібліотечним установам у процесі збереження та захисту рідкісних книжкових фондів, архівних матеріалів та інших документальних ресурсів, які опинилися під загрозою знищення через військові дії. Відтак IFLA ініціювала низку проектів, спрямованих на цифровізацію бібліотечних фондів, що не лише створюють механізми захисту унікальних матеріалів від втрати, а й забезпечують їхню доступність для наукової та освітньої спільноти майбутніх поколінь. Окрім практичних заходів, IFLA у своїй заяві чітко висловила позицію щодо російського вторгнення в Україну, засудивши руйнування культурних установ, та закликала до посиленого захисту бібліотек і архівів. Зокрема, в заяві IFLA щодо України від 1 березня 2022 р. задекларовано: «IFLA висловлює солідарність з нашими колегами в Україні, засуджує будь-які насильницькі дії та приєднується до міжнародної спільноти в її заявах щодо ситуації. Разом із протестом міжнародної бібліотечної спільноти IFLA терміново закликає бібліотеки по всьому світу мобілізуватися для поширення достовірної інформації про конфлікт як засобу підтримки демократії та свободи

вираження поглядів. IFLA також звертається із закликом до бібліотек надавати підтримку українським біженцям у співпраці з урядовими та неурядовими організаціями. Ми повинні бути готові знаходити практичні рішення та надавати українцям допомогу і підтримку за необхідності» [26]. Таким чином, діяльність IFLA демонструє активну позицію в контексті захисту КС України та підтверджує важливість міжнародної солідарності у збереженні бібліотечних ресурсів під час кризових ситуацій.

Важливою подією в контексті збереження КС після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну стала участь представників України в Конгресі IFLA (26—28 липня 2022 р., Дублін, Ірландія). Цей захід є ключовим міжнародним форумом, що визначає стратегічні орієнтири та тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, охоплюючи найактуальніші питання галузі, формування глобальної бібліотечної політики, в тому числі збереження та захист КС. У межах тодішнього конгресу провідною книгозбірнею України — Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського (далі — НБУВ) — було презентовано стендову доповідь, в якій висвітлювалися ключові виклики, з якими зіткнулися українські бібліотеки в умовах війни. Зокрема, доповідь розкривала питання загрози знищення бібліотечних фондів, руйнування інфраструктури, необхідності адаптації до нових умов функціонування та впровадження кризових стратегій для збереження КС. Варто підкреслити, що участь НБУВ у цій секції стала першою за багато років та була реалізована за підтримки Biblioteka Narodowa w Warszawie, що свідчить про активізацію міжнародного бібліотечного співробітництва та консолідацію міжнародних зусиль на підтримку українських бібліотек. Стендова доповідь викликала значний інтерес серед учасників заходу, що підтвердило важливість порушених проблем у глобальному бібліотечному дискурсі та надало можливість голосу українських бібліотекарів бути почутим серед світового бібліотечного співтовариства.

Варто зазначити, що в межах заходу відбулася панельна сесія «Європейські бібліотеки у часи війни та кризи в Україні», яка стала важливим майданчиком для обговорення впливу військового конфлікту на бібліотеки та архіви. Сесія зібрала представників європейських бібліотек для обговорення стратегій реагування на кризові ситуації, обміну досвідом підтримки бібліотек, що зазнали руйнувань, а також перспектив післявоєнного відновлення українського бібліотечно-інформаційного комплексу. У цій сесії від України взяла участь О. Бояринова, членкиня Президії Української бібліотечної асоціації (УБА), яка у своїй доповіді висвітлила реалії та стан бібліотечної галузі з початком російської збройної агресії та поділилась особливостями функціонування українських книгозбірень в умовах війни. Серед учасників дискусії варто відзначити представника Європейського бюро бібліотечних, інформаційних і документних асоціацій (EBLIDA) Тома ван Влімерена, який розглянув питання переосмислення сучасних підходів

до роботи з біженцями та ролі бібліотек у цьому процесі. Важливим також був виступ Ісмета Овчини з Національної й університетської бібліотеки Боснії та Герцеговини, який поділився досвідом відновлення бібліотек після їхнього знищення під час бомбардувань Сараєво 30 років тому [10].

Дискусія сприяла приверненню уваги до подій в Україні, формуванню спільного бачення ролі бібліотек у подоланні наслідків воєнних конфліктів, підкреслила важливість міжнародної солідарності та координації зусиль у відновленні бібліотечно-інформаційної інфраструктури України, а також надала можливість проаналізувати практичні стратегії та підходи, що можуть бути застосовані у процесі відновлення та розвитку бібліотечної сфери в умовах постконфліктного суспільства. Аналізуючи значущість участі українських бібліотечних фахівців у Конгресі IFLA 2022, слід відзначити, що ця подія стала ключовим фактором у приверненні уваги міжнародної бібліотечної спільноти до впливу збройної агресії Росії. Захід сприяв зміцненню міжнародної підтримки в питаннях збереження КС та подолання наслідків війни для бібліотечної сфери України, включаючи захист КЦ, що зберігаються в бібліотеках, архівах і музеях країни. Крім того, Конгрес окреслив перспективи подальшої співпраці та розвитку партнерських відносин на глобальному рівні, підкресливши важливість консолідованих міжнародних зусиль для подолання сучасних викликів.

Серед інших МО, які відреагували на воєнну агресію Російської Федерації проти України, необхідно назвати Міжнародну раду архівів (ІСА). Ця МО відіграє вагомую роль у сфері захисту та збереження архівної спадщини на глобальному рівні, тому її заява стала потужним сигналом для міжнародної спільноти щодо необхідності підтримки України у збереженні національної культурної та документальної спадщини в умовах війни. ІСА було опубліковано кілька важливих заяв, що підкреслюють необхідність захисту КС, підтримки фахівців та мирного врегулювання конфлікту. Однією з таких заяв є «Заява ІСА щодо російсько-української кризи» («ICA Statement on the Russian-Ukrainian Crisis»), в якій Міжнародна рада архівів висловлює глибоку стурбованість кризою в російсько-українських відносинах та подальшими воєнними діями: «Ми віримо в солідарність народів і їхню співпрацю як єдиний засіб досягнення глобального процвітання, що дозволить людським спільнотам долати проблеми та будувати краще майбутнє. Кожне питання, що виникає між спільнотами, має розв'язуватися мирним шляхом через взаєморозуміння та подолання розбіжностей. Використання зброї, яка порушує світовий мир і призводить до загибелі людей, позбавлене логіки. Науковці стоять на передовій боротьби за глобальну співпрацю та розвиток науки на благо суспільства. Наука та науковці не мають кордонів. Спільні зусилля в розв'язанні глобальних проблем, зокрема боротьба проти COVID-19, вимагають залучення всіх наукових сил без винятків та конфліктів. Наукові установи повинні захищати принцип, що свобода досліджень ґрунтується

ся на мирному співіснуванні націй і їхніх науковців. У цьому контексті ми висловлюємо підтримку людям, які проходять через випробування, та науковцям, залученим до цього конфлікту, закликаючи до негайного мирного розв'язання. Ми сподіваємося, що керівники країн, навіть в останню хвилину, дослухаються до голосу розуму та негайно припинять жажіття війни» [21].

Крім того, ICA оприлюднила іншу заяву, в якій висловила солідарність з українськими архівістами та фахівцями у сфері архівної справи: «Міжнародна рада архівів висловлює солідарність з українськими архівістами та фахівцями у сфері архівної справи в цей складний час. ICA закликає уряд Росії не завдавати шкоди фахівцям з документальної та культурної спадщини, які залишаються у країні, а також утриматися від знищення документальної та культурної спадщини відповідно до Конвенції 1954 р. про захист культурної власності у випадку збройного конфлікту. ICA тісно співпрацює з національними архівами сусідніх країн — Польщі, Литви, Латвії та Естонії — для моніторингу цієї стрімко мінливої ситуації та надання можливої допомоги колегам на місцях, а також для захисту архівів, які перебувають під загрозою. Архіви є незамінною КС та повинні бути захищеними разом з відданими своїй справі фахівцями, які розуміють їхнє значення, структуру та призначення» [32].

Вищенаведені заяви демонструють солідарність з Україною та приділяють значну увагу підтримці українських архівістів і науковців, які, незважаючи на складні умови, продовжують виконувати важливу місію зі збереження історичної пам'яті та культурної ідентичності країни. У своїх зверненнях ICA підкреслює необхідність консолідації міжнародних зусиль не лише для збереження КС, але й для захисту фахівців, які забезпечують її охорону. Таким чином, солідарність цієї МО проявляється як у підтримці КС, так і в усвідомленні ключової ролі професіоналів, що стоять на її захисті.

Разом з тим у практичному аспекті ICA відіграє важливу роль у підтримці архівної системи України, сприяючи збереженню документних ресурсів, які є невід'ємною частиною національної та світової КС.

Одним з найвідоміших проектів ICA в межах ініціативи «Підтримка українських архівів», фінансованої фондом ALIPH (Міжнародним альянсом захисту спадщини), у співпраці з Державною архівною службою України, Державним архівом Херсонської області, Державним архівом Чернігівської області, Державним архівом Миколаївської області та Центральним державним аудіовізуальним і електронним архівом стало розроблення спеціалізованого «Практичного посібника з оцифрування архівної спадщини на паперовому носії в надзвичайних ситуаціях» [20]. Ж. Кірп, президент ICA, зазначає: «Співпраця між Міжнародною радою архівів, фондом ALIPH та українськими установами демонструє силу міжнародного співробітництва в умовах випробувань» [Там само, с. 2]. Адаптоване видання для українських архівістів містить практичні рекомендації щодо алгоритмів

дій у кризових ситуаціях, включає кейси окремих архівів, а також пропонує ефективні підходи до збереження та оцифрування архівних документів. У посібнику подано рекомендації щодо оперативного та ефективного оцифрування архівних матеріалів для їх збереження, стимулюючи практичне застосування нових підходів в архівній справі. Це, своєю чергою, підтверджується позитивними відгуками архівів-партнерів: «Відгуки з архівів партнерів були виключно позитивними. Миколаївський архів уже розпочав процес оцифрування з використанням нового обладнання, а Херсонський архів розпочав оцифрування своїх фондів та впровадження рекомендацій посібника в районних та місцевих архівах. Аудіовізуальний архів використав інструкцію для планування процесу евакуації, а Чернігівський архів має намір встановити свою робочу станцію з новим обладнанням» [20].

У межах проекту підтримки українських архівів, окрім розроблення посібника, серед ключових ініціатив ІСА стосовно допомоги слід також згадати закупівлю необхідного обладнання та аксесуарів, запуск пілотних проектів оцифрування, а також проведення на початку 2024 р. двох онлайн-семінарів з управління ризиками, процедурами готовності до надзвичайних ситуацій та надання першої допомоги для архівів. Як бачимо, ІСА, подібно до IFLA, регулярно ініціює та координує міжнародні програми підтримки країн, що постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій, спрямовані на збереження КС.

До глобальних ініціатив долучаються й інші впливові міжнародні інституції, які об'єднують зусилля для забезпечення ефективної системи охорони та відновлення КС у зонах конфліктів та природних катастроф. У цьому контексті важливо відзначити роль ICOMOS (Міжнародної ради з охорони пам'яток та визначних місць), яка відіграє ключову роль у захисті історичних пам'яток та культурних об'єктів під час надзвичайних ситуацій. Основна діяльність організації спрямована на вивчення, збереження та популяризацію КС світу, розроблення та впровадження наукових і методологічних підходів до охорони та реставрації пам'яток, а також сприяння їх використанню та інтеграції в сучасний соціокультурний простір. ICOMOS активно сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері збереження КС, займається розробкою інноваційних технологій реставрації та підготовкою фахівців у цій галузі. В Україні, особливо в умовах повномасштабної російської агресії, організація надає експертну допомогу, здійснює моніторинг стану об'єктів КС та сприяє зміцненню міжнародної співпраці у сфері їх захисту. Як єдина у світі неурядова організація, що спеціалізується на впровадженні теоретичних засад, методологічних підходів і наукових технологій у сфері збереження архітектурної та археологічної спадщини, ICOMOS формує науково обґрунтовані підходи до консервації та реставрації культурних цінностей і відіграє провідну роль у розробленні міжнародних стандартів їхньої охорони.

Функціонування організації ґрунтується на широкій експертній мережі, яка забезпечує міждисциплінарний обмін досвідом між фахівцями різних галузей, включаючи архітекторів, істориків, археологів, мистецтвознавців, географів, антропологів, інженерів і містобудівників. Такий підхід сприяє розробленню комплексних рішень щодо консервації та реставрації КС, враховуючи її історичну, соціальну, екологічну та урбаністичну цінність. Члени ICOMOS беруть активну участь у вдосконаленні міжнародних стандартів і технік збереження різних категорій об'єктів КС, зокрема архітектурних ансамблів, історичних міст, культурних ландшафтів і археологічних комплексів. Завдяки поєднанню науково-методичних досліджень та практичних реставраційних стратегій організація сприяє формуванню політики довготривалого збереження та сталого використання культурних ресурсів на глобальному рівні.

У контексті України ICOMOS активно залучає міжнародних партнерів до ініціатив, спрямованих на документування воєнних злочинів проти КС, відновлення пошкоджених об'єктів та розроблення довгострокових стратегій охорони національної КС України. Зокрема, в заяві ICOMOS щодо України від 24 лютого 2022 р. підкреслюється надзвичайна вразливість КС під час збройного конфлікту, а також звертається увага на зобов'язання всіх зацікавлених сторін піклуватися про її захист відповідно до міжнародних домовленостей. У заяві зазначено: «ICOMOS висловлює жаль через людські жертви та загрозу життю, викликані погіршенням ситуації на території України. ICOMOS також висловлює занепокоєння щодо серйозних загроз, які нависли над культурною спадщиною України. Як одна з провідних організацій у сфері КС та дорадчий орган Комітету всесвітньої спадщини, ICOMOS нагадує всім залученим сторонам про надзвичайну вразливість культурної спадщини під час збройних конфліктів, навіть перед загрозою ненавмисного пошкодження, та про зобов'язання щодо її захисту, узяті на себе відповідно до культурних конвенцій ЮНЕСКО — зокрема Гаазької конвенції 1954 р. та її двох протоколів, Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 р. та Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини 2003 р. ICOMOS наголошує на абсолютному обов'язку всіх сторін робити все можливе для збереження всієї культурної спадщини, у всіх її компонентах і шарах, від пошкоджень. ICOMOS готовий надати будь-яку підтримку чи консультації своїм колегам та органам влади в Україні з питань захисту культурної спадщини або впровадження заходів з підготовки до ризиків [22]. Таким чином, у тексті заяви ICOMOS наголошується на критичній важливості захисту КС під час збройних конфліктів та підкреслюється обов'язок усіх сторін дотримуватися міжнародних зобов'язань щодо її збереження. Окремо відзначається готовність організації надавати необхідну допомогу для мінімізації ризиків та подолання наслідків конфлікту для культурної спадщини України.

Варто згадати, що з 1994 р. повноправним членом ICOMOS є Український національний комітет ICOMOS, який активно сприяє адаптації міжнародного досвіду до національної практики збереження пам'яток, бере участь у розробленні законодавчих ініціатив у сфері КС та реалізує численні проекти, спрямовані на дослідження, збереження та популяризацію української КС у міжнародному просторі. Зокрема, Український національний комітет ICOMOS організовує міжнародні наукові конференції, семінари, круглі столи, опрацьовує матеріали щодо внесення українських пам'яток КС до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та піклується про їхнє збереження. Члени комітету рецензують проекти консервації, реставрації та пристосування пам'яток архітектури¹, беруть участь у підготовці нормативних і методичних документів у сфері охорони КС [2]. Враховуючи значення української КС як невід'ємної складової світової цивілізації, Український національний комітет ICOMOS звернувся до міжнародної спільноти з таким закликом: «...об'єднати всі зусилля для захисту КС України, беручи до уваги, що пошкодження цієї спадщини вплине на гуманістичний дух людства та його культурне розмаїття» [36].

Крім того, у своєму зверненні до Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць Український національний комітет ICOMOS наголосив на необхідності консолідації міжнародних зусиль «...для захисту КС України та підготовки відповідної резолюції» [35]. Таким чином, діяльність Українського національного комітету ICOMOS у співпраці з міжнародними партнерами спрямована не лише на збереження української КС, а й на формування стійкої міжнародної підтримки, що сприяє збереженню гуманістичних цінностей та культурного розмаїття у глобальному масштабі.

Серед МО, діяльність яких спрямована на захист КС та має суттєвий вплив у глобальному контексті, слід відзначити Міжнародну раду музеїв (ICOM). Завдяки своїй розгалуженій мережі, що охоплює понад сто міжнародних комітетів, організація здійснює стратегічну діяльність у сфері музеєзнавства та збереження КС, забезпечує розроблення стандартів, рекомендацій та інструментів, які регулюють діяльність музейних установ у всьому світі. До ключових нормативних документів, розроблених ICOM, належать: Кодекс етики для музеїв (Code of Ethics for Museums), який є фундаментальним документом для професійної діяльності музейних працівників; Object-ID — стандартизована процедура опису та документування колекцій; Червоні списки (Red Lists), що містять переліки КЦ, які перебувають під

¹ Пристосування пам'ятки архітектури — створення умов для використання будівлі, споруди відповідно до сучасних потреб (функцій), здебільшого відмінних від первісних (https://vue.gov.ua/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D1%82%D0%BA%D0%B8_%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8).

загрозою незаконного вивезення та торгівлі. Ці документи сприяють упродовженню міжнародних стандартів у сфері охорони, обліку та захисту КС.

Спільними зусиллями ICOM, Міністерства культури та інформаційної політики України й експертів з 11 музеїв з різних регіонів України було підготовлено «Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою — Україна» (Emergency Red List of Cultural Objects at Risk — Ukraine). Документ має важливе значення в контексті захисту КС України в умовах повномасштабної війни, оскільки спрямований на ідентифікацію та запобігання незаконному вивезенню культурних об'єктів, їх викраденню та мародерству. Про створення Червоного списку було оголошено 28 червня 2022 р., а видано вже в листопаді 2022 р.: «...цей список містить типи українських культурних об'єктів, які охоплюють археологію, книги та рукописи, нумізматику, народне, релігійне, прикладне та образотворче мистецтво, що перебувають під загрозою викрадення або незаконного обігу» [15].

Значущість підготовки цього списку підкреслює у своїй науковій розвідці А. Чередниченко: «Це вже восьмий Надзвичайний Червоний список, підготовлений ICOM. Однак уперше Червоний список було створено не після завершення військового конфлікту, а під час активної фази повномасштабної війни. Більше того, цей документ був підготовлений у надзвичайно стислі терміни та за складних умов. Хочеться сподіватися, що цей Червоний список стане останнім у світі, створеним у зв'язку з війною та під час її перебігу. Водночас, з огляду на унікальний досвід України та підходи, застосовані при складанні списку, не всі напрацювання можуть мати універсальне значення для інших випадків» [16].

Зважаючи на вищевикладене, можемо констатувати, що Надзвичайний Червоний список для України є не лише практичним інструментом ідентифікації та захисту КС в умовах війни, але й унікальним міжнародним кейсом, що демонструє новий підхід до реагування на загрози КЦ у режимі реального часу. Його створення під час активної фази збройного конфлікту стало важливим прецедентом у світовій практиці охорони КС та підкреслює важливість міжінституційної та міжнародної співпраці у кризових умовах.

У контексті розгляду заяв міжнародних організацій щодо військового вторгнення РФ на територію України доцільно проаналізувати позицію ICOM, який виступив із засуджуючою заявою, задекларувавши: «Міжнародна рада музеїв (ICOM) рішуче засуджує це порушення територіальної цілісності та суверенітету України. ICOM особливо стурбований ризиками, з якими стикаються музейні професіонали, а також загрозами культурній спадщині через цей збройний конфлікт. ICOM очікує, що обидві країни, як держави-учасниці Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 р. та Першого протоколу до неї, дотримуватимуться своїх міжнародних правових зобов'язань щодо захисту

спадщини» [34]. Разом з тим у вищезгаданій заяві ICOM рекомендував усім своїм членам дотримуватися зобов'язань відповідно до Кодексу етики ICOM для музеїв щодо збереження, підтримки та популяризації КС, забезпечення захисту своїх музеїв і колекцій від усіх видів ризиків та висловив готовність надавати підтримку у збереженні КС України.

Неодноразово ICOM наголошував на «...важливості оперативного документування в надзвичайних ситуаціях, виступаючи за швидкі методичні підходи до збереження КС» [14]. Серед ключових напрямів діяльності організації також слід відзначити проведення міжнародних та регіональних конференцій і семінарів, присвячених проблемам збереження КС в умовах надзвичайних ситуацій, які, своєю чергою, надають змогу українським фахівцям обмінюватися досвідом з колегами з інших країн. Крім того, ICOM впроваджує програми спеціальних грантів, спрямованих на збереження КС України. Ці програми охоплюють підтримку діяльності музеїв, оцифрування їхніх колекцій та підвищення кваліфікації музейного персоналу, що сприяє зміцненню потенціалу музейних установ у кризових умовах та забезпеченню довгострокового збереження КЦ.

Окрім діяльності секретаріату ICOM, багато національних комітетів організації активно підтримують українські музеї різними способами, зокрема шляхом надання пожегтовуваних матеріалів для термінової евакуації музейних колекцій [15]. У цьому контексті важливо згадати і про діяльність Комітету ICOM з управління ризиками стихійних лих (DRMC), серед основних завдань якого — об'єднання музейних фахівців з різних країн світу, пов'язаних з музейною справою та готових надавати консультації та допомогу міжнародним колегам і їхнім установам, які цього потребують. DRMC є постійним комітетом ICOM, який займається реагуванням на надзвичайні ситуації, спричинені великими природними та антропогенними катастрофами, а також під час і після військових конфліктів. Комітет відіграє ключову роль у координації міжнародних зусиль із захисту музейних колекцій та КС, надаючи експертні рекомендації щодо управління ризиками та впровадження ефективних стратегій збереження культурних об'єктів у кризових умовах. DRMC діє виключно на запит музейних фахівців або установ і лише у випадках, коли ситуація перевищує національні можливості для реагування. Основна роль комітету полягає в забезпеченні зв'язку з міжнародним співтовариством, включаючи місцеві та міжнародні установи, задля обміну інформацією та сприяння співпраці для покращення управління ризиками [19]. З огляду на зазначене, DRMC виступає важливою ланкою в координації міжнародних зусиль, спрямованих на захист музейних колекцій та КС у кризових ситуаціях, забезпечуючи впровадження ефективних стратегій збереження та відновлення КЦ.

Серед досягнень ICOM у сфері збереження КС слід відзначити значну кількість опублікованих рекомендацій, стратегічних планів та методичних

матеріалів, що базуються на досвіді країн, які пережили надзвичайні ситуації. До прикладу, у 2021 р. Міжнародний комітет з охорони природи ICOM (ICOM CC) опублікував Рекомендації щодо відновлення КС для об'єктів, пошкоджених водою. Ці рекомендації були розроблені на основі досвіду ліквідації наслідків повеней у Центральній Європі, Китаї та Індії та призначені для музейних фахівців у всьому світі [22]. Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що діяльність ICOM у сфері збереження КС є важливим чинником міжнародної координації та забезпечення високих стандартів у музейній справі, що сприяє ефективному реагуванню на виклики, пов'язані з охороною та збереженням культурних надбань людства.

Однак, незважаючи на досягнуті успіхи МО у сфері збереження КС в умовах надзвичайних ситуацій, залишається низка викликів, які потребують подальшого вирішення. Серед основних слід виділити: швидкість реагування, що часто ускладнюється нестачею координації на міжнародному та національному рівнях; доступність до об'єктів КС, оскільки в зонах військових конфліктів або природних катаклізмів доступ до пам'яток може бути обмеженим або небезпечним; недостатнє фінансування, адже, незважаючи на міжнародну підтримку, фінансове забезпечення заходів зі збереження КС, особливо в Україні, є обмеженим; потребу в посиленні законодавчої бази, оскільки, хоча існують міжнародні конвенції щодо захисту КС, їхнє застосування на практиці ускладнюється через відмінності національних законодавств; а також необхідність посилення ролі громадянського суспільства, адже залучення громадських організацій та волонтерів до участі в заходах зі збереження КС має важливе значення для підвищення ефективності таких ініціатив.

Наукова новизна. Вперше здійснено комплексний аналіз глобальних ініціатив підтримки провідних міжнародних організацій ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA у сфері збереження КС в умовах надзвичайних ситуацій, що дозволило систематизувати стратегічні підходи, механізми реагування та ефективність впроваджених заходів. Розкрито практичний аспект діяльності МО, спрямований на захист КЦ України в умовах військової агресії РФ, а також проведено детальний аналіз їхніх офіційних заяв, які формують міжнародний дискурс щодо руйнування та захисту КС в Україні. Обґрунтовано необхідність інтеграції українського досвіду кризового управління у сфері охорони КС до стратегічних документів МО, що сприятиме вдосконаленню глобальних механізмів реагування на культурні загрози.

Висновки. Дослідження глобальних ініціатив ICA, ICOM, ICOMOS та IFLA підтверджує їхню визначальну роль у формуванні дієвих стратегій та механізмів збереження КС в умовах надзвичайних ситуацій. Аналіз зарубіжного та українського досвіду дозволив визначити ключові чинники, що впливають на ефективність заходів із захисту КС, зокрема такі: розроблення міжнародних стандартів, рекомендацій та інструкцій щодо охорони

культурних цінностей у кризових умовах; надання технічної, фінансової та інформаційної підтримки постраждалим країнам та установам; проведення навчальних програм для підготовки фахівців у сфері збереження КС. Здійснена експертиза оприлюднених офіційних заяв вищезгаданих МО щодо їхньої позиції стосовно збройної агресії РФ та заходів із захисту КС України дала змогу визначити як ефективні напрями міжнародної підтримки, так і прогалини, що потребують подальшого посилення координації та партнерства. Виявлено потребу в підвищенні оперативності реалізації окремих ініціатив, що зумовлено необхідністю узгодження процедур ухвалення рішень та забезпечення достатнього ресурсного підґрунтя для практичного впровадження заходів із захисту КС.

Для України співпраця з МО є критично важливою в контексті збройної агресії РФ, що становить безпрецедентну загрозу для національної КС. Водночас Україна, перебуваючи в умовах війни, накопичує власний унікальний досвід збереження КС, який може бути інтегрований у стратегічні документи міжнародних організацій та використаний для вдосконалення глобальних механізмів реагування на загрози КЦ. Обмін напрацьованими підходами, адаптація найкращих практик та поглиблення співпраці в даній сфері сприятимуть не лише збереженню світової КС, а й гармонізації національних політик у цій сфері відповідно до міжнародних стандартів. Посилення партнерства бібліотек, архівів, музеїв та МО сприятиме розбудові стійкої системи охорони КС, що відповідатиме викликам сучасного світу та забезпечить довгостроковий захист культурного надбання для майбутніх поколінь. Інтеграція вироблених підходів і рішень у нормативно-правові рамки та стратегічні документи міжнародних організацій сприятиме підвищенню адаптивності існуючих методів захисту культурної спадщини, розширенню інструментарію реагування на кризові ситуації та вдосконаленню механізмів міжінституційної взаємодії в умовах сучасних глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акуленко В.І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України : монографія. Київ : «Юстініан», 2013. 616 с.
2. Вечерський В.В. Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) // Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Міжнародна_рада_з_питань_пам'яток_і_визначних_місць_\(ICOMOS\)](https://vue.gov.ua/Міжнародна_рада_з_питань_пам'яток_і_визначних_місць_(ICOMOS))
3. Дубровіна Л.А., Калініна-Симончук Ю.С. Наукова атрибуція, опис та експертиза цінності рукописної та книжкової спадщини у законодавстві України та практичній діяльності наукових бібліотек // Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 24—25 жовтня 2019 р. Київ : НАКККиМ; Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, 2019. С. 26—31.

4. Катаргіна Т.І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960—80-ті рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2001.
5. Ковальчук А.О. Методичні рекомендації «Збереження музейних предметів в умовах надзвичайних ситуацій». Київ : Нац. музей історії України, 2017. 109 с.
6. Ковтанюк Ю. Актуальні питання збереженості фондів архівів, бібліотек і музеїв як установ культури в умовах воєнного стану // Бібліотечний вісник. 2024. № 2. С. 12—31. <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.012>
7. Культурна спадщина та національна безпека : аналіт. доп. / [В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.]; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 58 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.08>
8. Мазур Т. Інституційно-правове забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини у Великій Британії // Jurnalul juridic național: teorie și practică. Septembrie 2019. URL: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/4.pdf>
9. Надирова О.В. Діяльність державних і громадських організацій Франції по збереженню культурної спадщини (1991—2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2009.
10. НБУВ презентована на конгресі Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ в Дубліні. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/5946>
11. Прокопенко Л. Діяльність ІФЛА із збереження документальної спадщини // Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин. 2023. С. 280—285. URL: https://www.researchgate.net/publication/370885685_IFLA_s_activities_for_the_preservation_of_documentary_heritage
12. Садік Алі А., Черневич Е. Практичний посібник з оцифрування архівної спадщини на паперовому носії в надзвичайних ситуаціях. 2023. 38 с. URL: https://www.ica.org/app/uploads/2024/07/ICA-Digitization-Manual-Ukrainian-1_compressed.pdf
13. Симоненко О. Аналіз зарубіжного досвіду у сфері збереження культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій: нормативно-правовий аспект // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2024. Вип. 73. С. 387—409.
14. Almagro A., Vidal A., Tandon R., Eppich R. First aid to Cultural Heritage. Training initiatives on rapid documentation // ISPRS — International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences. 2015. XL-5/W7. P. 13—19. <https://doi.org/10.5194/ISPRSARCHIVES-XL-5-W7-13-2015>
15. Campfens E., Jakubowski A., Hausler K., Selter E. Protecting cultural heritage from armed conflicts in Ukraine and beyond. Policy. Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies PE. Brussels. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/370124544_Protecting_cultural_heritage_from_armed_conflicts_in_Ukraine_and_beyond_Policy_Department_for_Structural_and_Cohesion_Policies_Directorate-General_for_Internal_Policies_PE
16. Cherednychenko A. Emergency Red List for Ukraine // Santander Art and Culture Law Review. 2023. Vol. 9. No. 1. P. 131—134. <https://doi.org/10.4467/2450050XSNR.23.009.18121>
17. Dadson E. Emergency Planning and Response for Libraries, Archives and Museums. Facet Publishing, 2012. x + 225 p. <https://doi.org/10.1080/01576895.2012.760163>
18. Declaration on the protection of archives, libraries, museums and heritage places during armed conflicts and political instability. URL: <https://icom.museum/en/news/declaration-on-the-protection-of-archives-libraries-museums-and-heritage-places-during-armed-conflicts-and-political-instability/>

19. Emergency Preparedness and Response. International Council of Museums. URL: <https://icom.museum/en/heritage-protection/emergency-preparedness-and-response/>
20. ICA and ALIPH complete digitization manual to support Ukrainian archives. URL: <https://www.ica.org/ica-and-aliph-complete-digitization-manual-to-support-ukrainian-archives/>
21. ICA statement on the Russian-Ukrainian crisis. URL: <https://www.icacommission.org/2022/03/02/ica-statement-on-the-russian-ukrainian-crisis/>
22. ICOM's National Committees swift response to floods occurring across the world. October 31, 2024. URL: <https://icom.museum/en/news/icom-national-committees-swift-response-to-floods-occurring-across-the-world/>
23. ICOMOS statement on Ukraine. Paris. 24 February 2022. URL: <https://www.icomos-ukraine.org/recent-news-en/icomos-statement-on-ukraine>
24. IFLA Principles of Engagement in library-related activities of disaster risk reduction and in times of conflict, crisis or natural disaster. Update date: 22.05.2012. URL: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2546>
25. IFLA response to the situation in Ukraine. 21 March 2022. URL: <https://www.ifla.org/news/ifla-response-to-the-situation-in-ukraine/>
26. IFLA statement on Ukraine. 01 March 2022. URL: <https://www.ifla.org/news/ifla-statement-on-ukraine/>
27. Koscielny M. (2023). Facing Threats to Libraries and Cultural Heritage in the Russia-Ukraine War: A Case Study and Comparative Review of the Library and Information Community's Responses to the Conflict. *Journal of Librarianship and Information Science // Journal of Librarianship and Information Science*. 2023. 57(1). P. 191—210. <https://doi.org/10.1177/09610006231208026>
28. Libraries Safeguarding Cultural Heritage. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/pac/Documents/libraries-safeguarding-cultural-heritage.pdf>
29. Libraries safeguarding cultural heritage. 17.05.2017. URL: <https://www.ifla.org/news/libraries-safeguarding-cultural-heritage/>
30. Matthews G., Smith Y., Knowles G. Disaster Management in Archives, Libraries and Museums: An International Overview // *Alexandria: The Journal of National and International Library and Information Issues*. 2007. Iss. 19. P. 1—22. <https://doi.org/10.1177/095574900701900102> URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/095574900701900102>
31. Posch C. Emergency Preparedness in Libraries. *Berliner Handreichungen zur Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. 2020. 446 p. <https://doi.org/10.18452/21051>
32. Solidarity with Ukrainian Archives and Records Professionals. URL: <https://www.ica.org/solidarity-with-ukrainian-archives-and-records-professionals/>
33. Statement by the Blue Shield on the situation in Ukraine. URL: <https://theblueshield.org/statement-by-the-blue-shield-on-the-situation-in-ukraine/>
34. Statement concerning the Russian invasion into Ukraine ICOM. February 24, 2022. URL: <https://icom.museum/en/news/statement-russia-invasion-into-ukraine/>
35. Statement on the destruction of the cultural heritage of Ukraine during the armed aggression of the russian federation. URL: <https://www.icomos-ukraine.org/recent-news-en/fj25oimtr4m0kpk803k282dwxg18>
36. Statement regarding potential threats to World Heritage sites on the territory of Ukraine during the armed aggression of the russian federation. URL: <https://www.icomos-ukraine.org/recent-news-en/statement-regarding-potential-threats-to-world-heritage->

sites-on-the-territory-of-ukraine-during-the-armed-aggression-of-the-russian-federation

37. Statement: Ukraine conflict one year on. URL: <https://theblueshield.org/statement-ukraine-conflict-one-year-on/>
38. 25 Years of Cooperation for Cultural Property Protection. URL: <https://blogs.ifla.org/lpa/2021/06/04/25-years-of-cooperation-for-cultural-property-protection/>

Отримано 2 грудня 2024 р.

REFERENCES

1. Akulenko V. Mizhnarodne pravo okhorony kulturnykh tsinnosti ta yoho implementatsiia u vnutrishnomu pravi Ukrainy: Monohrafiia [International law for the protection of cultural values and its implementation in the domestic law of Ukraine: Monograph]. Kyiv: Publishing house Iustinian, 2013. 616 p. [In Ukrainian].
2. Vecherskyi V. Mizhnarodna rada z pytan pamiatok i vyznachnykh mist (ICOMOS) [International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)] // Velyka ukrainska entsyklopediia [The Great Ukrainian Encyclopedia]. Retrieved from: [https://vue.gov.ua/Міжнародна_рада_з_питань_пам'яток_і_визначних_місць_\(ICOMOS\)](https://vue.gov.ua/Міжнародна_рада_з_питань_пам'яток_і_визначних_місць_(ICOMOS)). [In Ukrainian].
3. Dubrovina L., Kalinina-Symonchuk Yu. Naukova atrybutsiia, opys ta ekspertyza tsinnosti rukopysnoi ta knyzhkovoї spadshchyny u zakonodavstvi Ukrainy ta praktychnii diialnosti naukovykh bibliotek [Scientific attribution, description and examination of the value of manuscript and book heritage in the legislation of Ukraine and practical activities of scientific libraries]. *Naukova atrybutsiia tvoriv mystetstva, ekspertyza ta otsinka kulturnykh tsinnosti* Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv, 24—25 zhovtnia 2019 roku [Scientific attribution of works of art, examination and assessment of cultural values. Materials of the scientific and practical conference. Kyiv, October 24—25, 2019]. Kyiv, 2019. Pp. 26—31. [In Ukrainian].
4. Katarhina T.I. Rozvytok systemy zberezhenia pamiatok istorii ta kultury u Velykobrytanii, SShA, Kanadi (1960—80-ti rr.) [Development of the system of preservation of historical and cultural monuments in Great Britain, USA, Canada (1960—80s)] (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 2001. [In Ukrainian].
5. Kovalchuk A.O. Metodychni rekomendatsii “Zberezhenia muzeinykh predmetiv v umovakh nadzvychainykh sytuatsii” [Methodical recommendations “Preservation of museum objects in emergency situations”]. Kyiv, 2017. 109 p.
6. Kovtaniuk Yu. Aktualni pytannia zberezhenosti fondiv, arkhiviv, bibliotek i muzeiv yak ustanov kultury v umovakh voiennoho stanu [Current issues of preservation of fonds, archives, libraries and museums as cultural institutions under martial law]. *Bibliotechnyi visnyk* [Library bulletin]. 2024. No. 2, pp. 12—31. <https://doi.org/10.15407/bv2024.02.012> [In Ukrainian].
7. Potapenko V., Tyshchenko Yu., Kaplan Yu. ta in. Kulturna spadshchyna ta natsionalna bezpeka: analychna dopovid [Cultural Heritage and National Security: Analytical Report] / V. Potapenko (Ed.). Kyiv, 2023. P. 58. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.08> [In Ukrainian].
8. Mazur T. Instytutsiino-pravove zabezpechennia zakhystu ob'ektiv kulturnoi spadshchyny u Velykii Brytanii [Institutional and legal support for the protection of cultural heritage objects in Great Britain]. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. Septembrie 2019. Retrieved from: <http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/5/4.pdf> [In Ukrainian].

9. Nadyrova O.V. Diialnist derzhavnykh i hromadskykh orhanizatsii Frantsii po zberezheniu kulturnoi spadshchyny (1991—2004 rr.) [Activities of French state and public organizations on cultural heritage preservation (1991—2004)] (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 2009. [In Ukrainian].
10. NBUV prezentovana na konhresi Mizhnarodnoi federatsii bibliotechnykh asotsiatsii ta ustanov v Dublini [VNLU presented at the Congress of the International Federation of Library Associations and Institutions in Dublin]. Retrieved from: <http://nbuv.gov.ua/node/5946>. [In Ukrainian].
11. Prokopenko L. Diialnist IFLA iz zberezhenia dokumentalnoi spadshchyny [IFLA's activities for the preservation of documentary heritage] // *Ukraina i svit: teoretychni ta praktychni aspekty diialnosti u sferi mizhnarodnykh vidnosyn* [Ukraine and the world: Theoretical and Practical Aspects of International Relations]. 2023. Pp. 280—285. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/370885685_IFLAs_activities_for_the_preservation_of_documentary_heritage [In Ukrainian].
12. Sadik Ali A., Chernevych E. Praktychnyi posibnyk z otsyfruvannia arkhivnoi spadshchyny na paperovomu nosii v nadzvychainykh sytuatsiiakh [Practical guide to emergency digitization of paper-based archival heritage]. 2023. 38 p. Retrieved from: https://www.ica.org/app/uploads/2024/07/ICA-Digitization-Manual-Ukrainian-1_compressed.pdf [In Ukrainian].
13. Symonenko O. Analiz zarubizhnoho dosvidu u sferi zberezhenia kulturnoi spadshchyny pid chas nadzvychainykh sytuatsii: normatyvno-pravovyi aspekt [Analysis of foreign experience in the field of preservation of cultural heritage during emergency situations: regulatory and legal aspect]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho* [Scientific papers of the V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. 2024. Iss. 73, pp. 387—409. [In Ukrainian].
14. Almagro Vidal A., Tandon A., Eppich R. First aid to Cultural Heritage. Training initiatives on rapid documentation. *ISPRS — International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences*. 2015. XL-5/W7, pp. 13—19. <https://doi.org/10.5194/isprsarchives-XL-5-W7-13-2015>
15. Campfens E., Jakubowski A., Hausler K., Selter E. Protecting cultural heritage from armed conflicts in Ukraine and beyond. Policy. Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies PE. Brussels. 2023. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/370124544_Protecting_cultural_heritage_from_armed_conflicts_in_Ukraine_and_beyond_Policy_Department_for_Structural_and_Cohesion_Policies_Directorate-General_for_Internal_Policies_PE
16. Cherednychenko A. Emergency Red List for Ukraine // *Santander Art and Culture Law Review*. 2023. Vol. 9. No. 1, pp. 131—134. <https://doi.org/10.4467/2450050XSNR.23.009.18121>
17. Dadson E. Emergency Planning and Response for Libraries, Archives and Museums. Facet Publishing, 2012. x + 225 p. <https://doi.org/10.1080/01576895.2012.760163>
18. Declaration on the protection of archives, libraries, museums and heritage places during armed conflicts and political instability. URL: <https://icom.museum/en/news/declaration-on-the-protection-of-archives-libraries-museums-and-heritage-places-during-armed-conflicts-and-political-instability/>
19. Emergency Preparedness and Response. International Council of Museums. Retrieved from: <https://icom.museum/en/heritage-protection/emergency-preparedness-and-response/>

20. ICA and ALIPH Complete Digitization Manual to Support Ukrainian Archives. Retrieved from: <https://www.ica.org/ica-and-aliph-complete-digitization-manual-to-support-ukrainian-archives/>
21. ICA Statement on the Russian-Ukrainian crisis. Retrieved from: <https://www.icacommission.org/2022/03/02/ica-statement-on-the-russian-ukrainian-crisis/>
22. ICOM's National Committees swift response to floods occurring across the world. October 31, 2024. Retrieved from: <https://icom.museum/en/news/icom-national-committees-swift-response-to-floods-occurring-across-the-world/>
23. ICOMOS Statement on Ukraine. Paris, 24 February 2022. Retrieved from: <https://www.icomos-ukraine.org/recent-news-en/icomos-statement-on-ukraine>
24. IFLA Principles of Engagement in library-related activities of disaster risk reduction and in times of conflict, crisis or natural disaster. Retrieved from: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2546>
25. IFLA response to the situation in Ukraine. 21 March 2022. Retrieved from: <https://www.ifla.org/news/ifla-response-to-the-situation-in-ukraine/>
26. IFLA Statement on Ukraine. 01 March 2022. Retrieved from: <https://www.ifla.org/news/ifla-statement-on-ukraine/>
27. Koscielny M. Facing threats to libraries and cultural heritage in the Russia-Ukraine War: A Case Study and Comparative Review of the Library and Information Community's Responses to the Conflict // *Journal of Librarianship and Information Science*. 2023. 57(1), pp. 191—210. <https://doi.org/10.1177/09610006231208026>
28. Libraries Safeguarding Cultural Heritage. Retrieved from: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/pac/Documents/libraries-safeguarding-cultural-heritage.pdf>
29. Libraries safeguarding cultural heritage. 17.05.2017. Retrieved from: <https://www.ifla.org/news/libraries-safeguarding-cultural-heritage/>
30. Matthews G., Smith Y., Knowles G. Disaster Management in Archives, Libraries and Museums: An International Overview. *Alexandria: The Journal of National and International Library and Information Issues*. 2007. Iss. 19, pp. 1—22. <https://doi.org/10.1177/095574900701900102>. Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/095574900701900102>
31. Posch C. Emergency Preparedness in Libraries. *Berliner Handreichungen zur Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. 2020. 446 p. <https://doi.org/10.18452/21051>
32. Solidarity with Ukrainian archives and records professionals. Retrieved from: <https://www.ica.org/solidarity-with-ukrainian-archives-and-records-professionals/>
33. Statement by the Blue Shield on the situation in Ukraine. Retrieved from: <https://theblueshield.org/statement-by-the-blue-shield-on-the-situation-in-ukraine/>
34. Statement concerning the Russian invasion into Ukraine ICOM. February 24, 2022. URL: <https://icom.museum/en/news/statement-russia-invasion-into-ukraine/>
35. Statement on the destruction of the cultural heritage of Ukraine during the armed aggression of the Russian Federation. Retrieved from: <https://www.icomos-ukraine.org/recent-news-en/fj25oimtr4m0kpk803k282dwxg18>
36. Statement regarding potential threats to World Heritage sites on the territory of Ukraine during the armed aggression of the Russian Federation. Retrieved from: <https://www.icomos-ukraine.org/recent-news-en/statement-regarding-potential-threats-to-world-heritage-sites-on-the-territory-of-ukraine-during-the-armed-aggression-of-the-russian-federation>

37. Statement: Ukraine conflict one year on. Retrieved from: <https://theblueshield.org/statement-ukraine-conflict-one-year-on/>
38. 25 Years of Cooperation for Cultural Property Protection. Retrieved from: <https://blogs.ifla.org/lpa/2021/06/04/25-years-of-cooperation-for-cultural-property-protection/>

Received on December 2, 2024

Liudmyla Demianiuk

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-4242-8390

E-mail: demianiuk@nbuv.gov.ua

Olena Symonenko

V.I. Vernadskyi National Library of Ukraine

ORCID: 0000-0002-8698-9280

E-mail: ellena.wwws@gmail.com

CONTRIBUTION OF INTERNATIONAL ARCHIVAL, LIBRARY AND MUSEUM ORGANIZATIONS (ICA, ICOM, ICOMOS, IFLA) TO PRESERVATION AND PROTECTION OF UKRAINIAN CULTURAL HERITAGE

The goal of the research is to examine the global initiatives of leading international organizations in the field of cultural heritage preservation during emergencies, analyze their official statements on the Russian military aggression, identify their contribution to the protection of Ukrainian cultural assets, and assess the effectiveness of the measures taken and the performance of international cooperation in this area. **Methodology** is based on the systemic and comparative analysis, allowing the determination of the main trends in the activities of international organizations in preserving cultural heritage during emergencies. The study applies empirical and theoretical methods (analysis, synthesis, and generalization), the principle of scientific objectivity, methods of content analysis and monitoring of official information resources. **Scientific novelty.** This study provides the first comprehensive analysis of ICA, ICOM, ICOMOS, and IFLA initiatives in cultural heritage preservation during emergencies. It highlights their contribution to protecting Ukraine's cultural assets amid Russian military aggression and examines their official statements shaping international discourse on the destruction and safeguarding of cultural heritage in Ukraine. **Conclusions.** The research shows the crucial role of ICA, ICOM, ICOMOS, and IFLA in developing strategies and mechanisms for the preservation of cultural heritage during emergencies. Key factors contributing to the effectiveness of their initiatives include: the development of international standards, recommendations, and protocols regarding the protection of cultural assets during emergencies; the provision of technical, financial, and informational support; and the implementation of educational programmes for training specialists in the field of cultural heritage preservation. An analysis of these organizations' official statements on Russia's aggression and the measures taken to protect Ukrainian cultural heritage demonstrates their solidarity and active involvement. Ukraine's wartime experience is noted as crucial for rethinking and improving global strategies for cultural heritage preservation.

Key words: cultural heritage, cultural assets, emergencies, international organizations, ICA, ICOM, ICOMOS, IFLA.